

Två och tjugo schakt i *Sighualzstadhum*

L2022:7123 m fl

Sjögestad 11:1, Stora Tollstad 4:1 m fl

Sjögestads socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Roger Lundgren

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/kvarter	Sjögestad 11:1, Sa Tollstad 4:1, Hackstad 1:3 m fl
Socken/stad	Sjögestad
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2022:7123 m fl
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH200
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens diarienummer	431-14199-2022
Länsstyrelsens handläggare	Kjell Svarvar
ÖM diarienummer	0218/22
ÖM projektnummer	2095
KMR uppdragsnummer	202201540
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Tekniska Verken Linköping Nät AB
Projektledare	Roger Lundgren
Biträdande projektledare	-
Personal	Johan Levin
Rapportansvarig	Roger Lundgren
Fältarbetstid	Intermittent perioden 2022-11-30 – 2023-01-16
Totalt undersöktes	22 schakt om sammanlagt 195 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Ja
Analys	-
Grafik	Roger Lundgren
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Två och tjugo schakt i *Sighualzstadhum*

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Antikvarisk bakgrund	4
UO 1 – Sjögestad bytomt	5
UO 2 – Gravfältsområde	6
UO 3 – Stora Tollstad bytomt	8
UO 4 – Hackstad gårdstomt	9
UO 5 – Stensättningar vid Frackstad	10
Syfte, metod och dokumentation	11
Resultat	11
Referenser	12
Bilaga 1. Schakttabell	14

*Omslagsbild: Anläggningsgrävning i schakt S1525 (UO5).
Foto mot Ö, Roger Lundgren, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

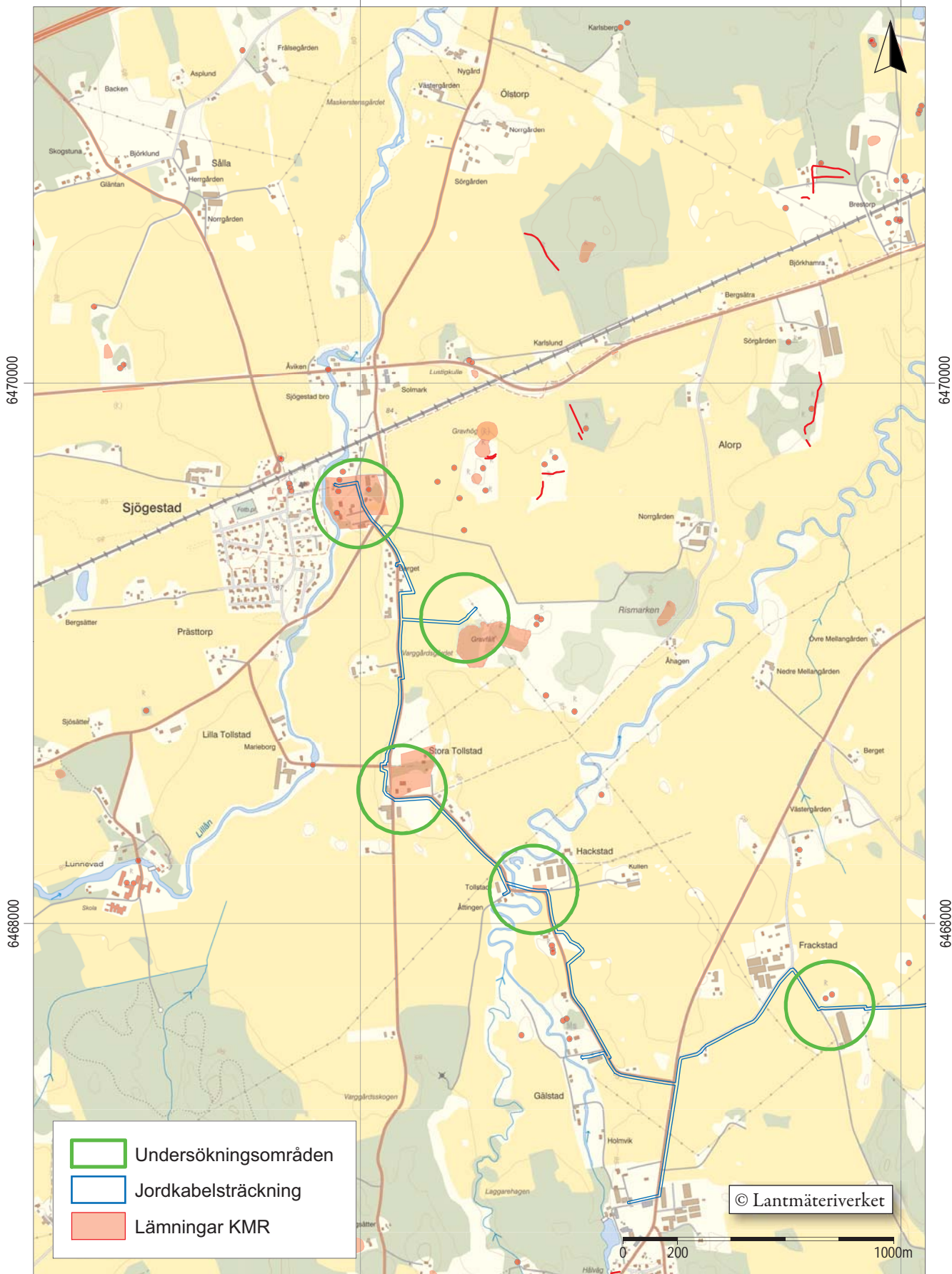
Sammanfattning

Östergötlands museum utförde under vintern 2022–23 en arkeologisk undersökning i form schaktningsövervakning inom fastigheterna Sjögestad 11:1, Stora Tollstad 4:1, Hackstad 1:3 med flera, Sjögestad socken, Linköpings kommun, Östergötland.

Undersökningen genomfördes med anledning av att Tekniska Verken Linköping Nät AB skulle ersätta luftledningar för el med markbundna diton. Framför en ekonomibygnad tillhörande Stora Tollstad gård (L2022:7124) påträffades ett lager med träflis/spån, kol och grenar. Lagret bedöms härröra från någon gång mellan artonhundratalets början till nittonhundratalets mitt. I övrigt påträffades mycket lite av arkeologiskt intresse vid schaktningsövervakningen.

Roger Lundgren
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med aktuella undersökningsområden markerade. Skala 1:20 000.

Inledning

Östergötlands museum utförde under vintern 2022–23 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Sjögestads socken, Linköping kommun, Östergötland. Undersökningen utfördes med anledning av att Tekniska Verken Linköping Nät AB utvecklade elnätet i området och att schaktningsarbete därför skulle komma att företas i anslutning till kända forn- och kulturlämningar. Undersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland. Arbetet beställdes av Länsstyrelsen Östergötland och för de uppkomna kostnaderna stod Tekniska Verken Linköping Nät AB. Ansvarig för undersökningen var antikvarie Roger Lundgren, vilken även svarar för denna rapport.

Antikvarisk bakgrund

Sjögestads socken är belägen mellan Mantorp och Vikingstad strax väster om Linköping. Området ligger i randzonen mellan det östgötska slätt- och odlingsområdet i väster och det sprickdalslandskap som tar vid mot sydost och sedan sträcker sig ner mot Västervik och det mer särpräglade skärgårdslandskapet ute vid kusten. Området kring Sjögestad består därför övervägande av uppodlad mark som här och var bryts av impediment och skogbeklädda höjdområden. De lämningar som berörs av det aktuella arbetsföretaget ligger längs ett stråk

som kan sägas börja vid Sjögestads kyrka och sträcker sig några kilometer bort mot sydost och Frackstad gård. Området som helhet är synnerligen rikt på fornlämningar. En hel del av dessa utgörs av stensättningar från järnålder. Lämningstätheten synes korrespondera med randområdet mellan det utpräglade slättlandskapet i väst och sprickdalslandskapet öst där lämningsintensiteten förefaller vara betydligt lägre. Det finns dock ingen anledning att förutsätta att slättlandskapet i väster skulle vara mindre intressant ur aktivitetssynpunkt under forntiden än randlandskapet då omfattande bortodling av lämningar torde stå för stor del av diskrepansen områdena emellan.

Äldsta kända belägg för platsnamnet Sjögestad härrör förmodligen från år 1308, då skrivet som 'Sigvalstadium' (SDHK-nr: 2246). Äldsta säkra belägg som kan knytas till det nuvarande Sjögestad torde härröra från 1350 då platsnamnet förekommer i snarlik skrivning i sammanhang med såväl Tollstad som Alvastra (SDHK-nr: 6070). En Peter i Hackstad förkommer som faste i ett köpebrev från 1435 (SDHK-nr: 22307).

Den aktuella ledningsdragningen i området medförde att schaktning skulle komma att utföras på fem platser där arkeologisk schaktningsövervakning bedömdes vara nödvändigt. Dessa undersökningsområden benämns framledes i denna rapport som UO 1–5. Numreringen utgår från undersökningsområdet vid Sjögestads by och löper mot sydost ner mot det som då blir UO nummer 5, strax sydöst om Frackstad gård.

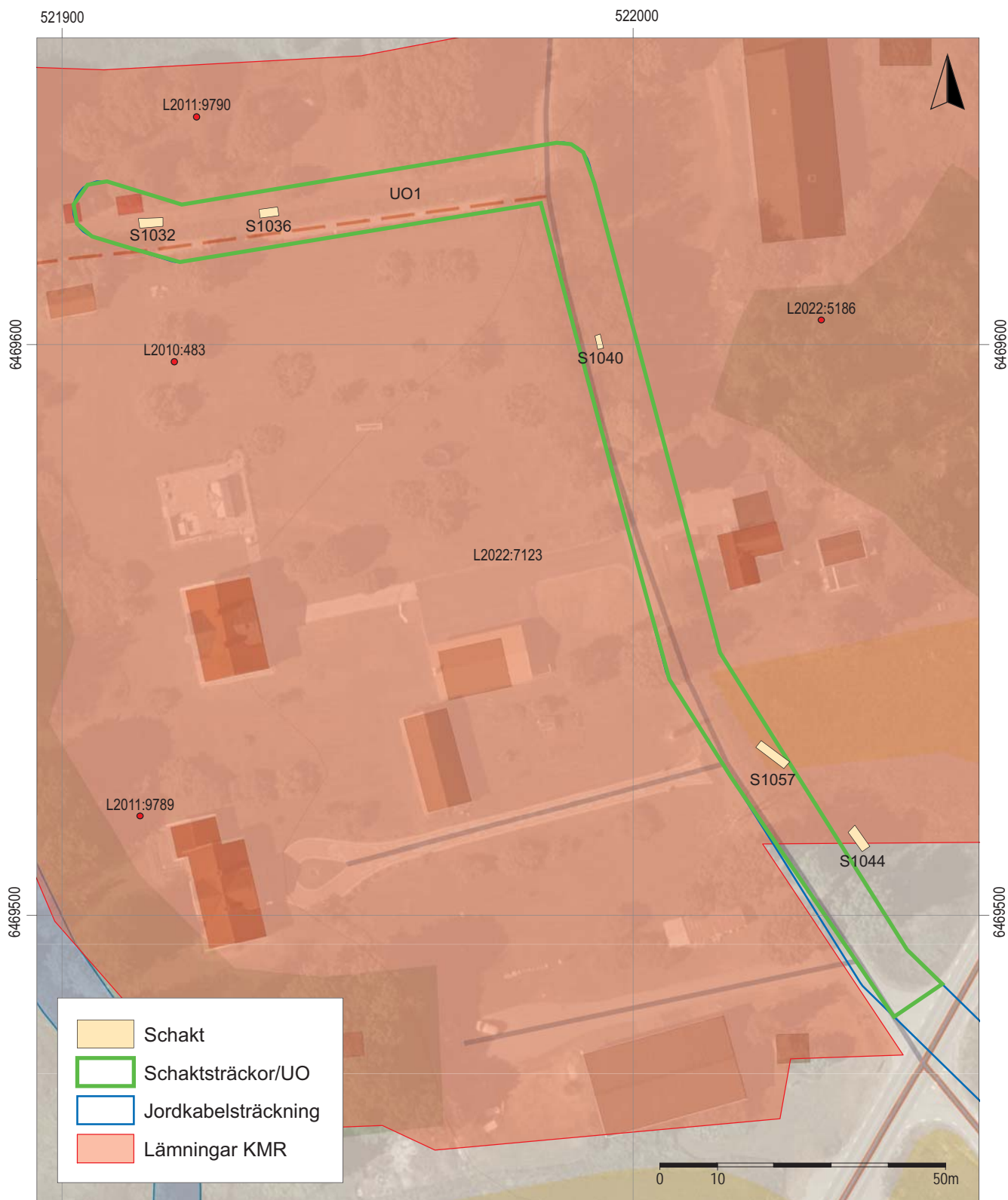

Figur 3. Storskifteskarta från 1772 med gården 'Högen' i norr. Skala 1:3 000.

UO 1 – Sjögestad bytomt

Undersökningsområdet ligger på östra sidan ån mitt emot Sjögestads kyrka där den ledningens sträckning löper genom bytomten L2022:7123. Lämningens utbredning är baserad på en storskifteskarta från 1772 där tre gårdar är utmärkta varav den ena går under namnet 'Högen'. Gårdsnamnet torde ha sitt ursprung i att den

ansågs vara uppförd upp på just en hög. Högens omfång framgår också av skifteskartan där den även noterats som 'ättehög' (se fig 3). Vid en arkeologisk undersökning år 2001 påträffades förhistoriska boplatzlämningar i form av härd/kokgrop samt två stolphål inom bytomtens registrerade utbredning (se KMR L2022:7123).

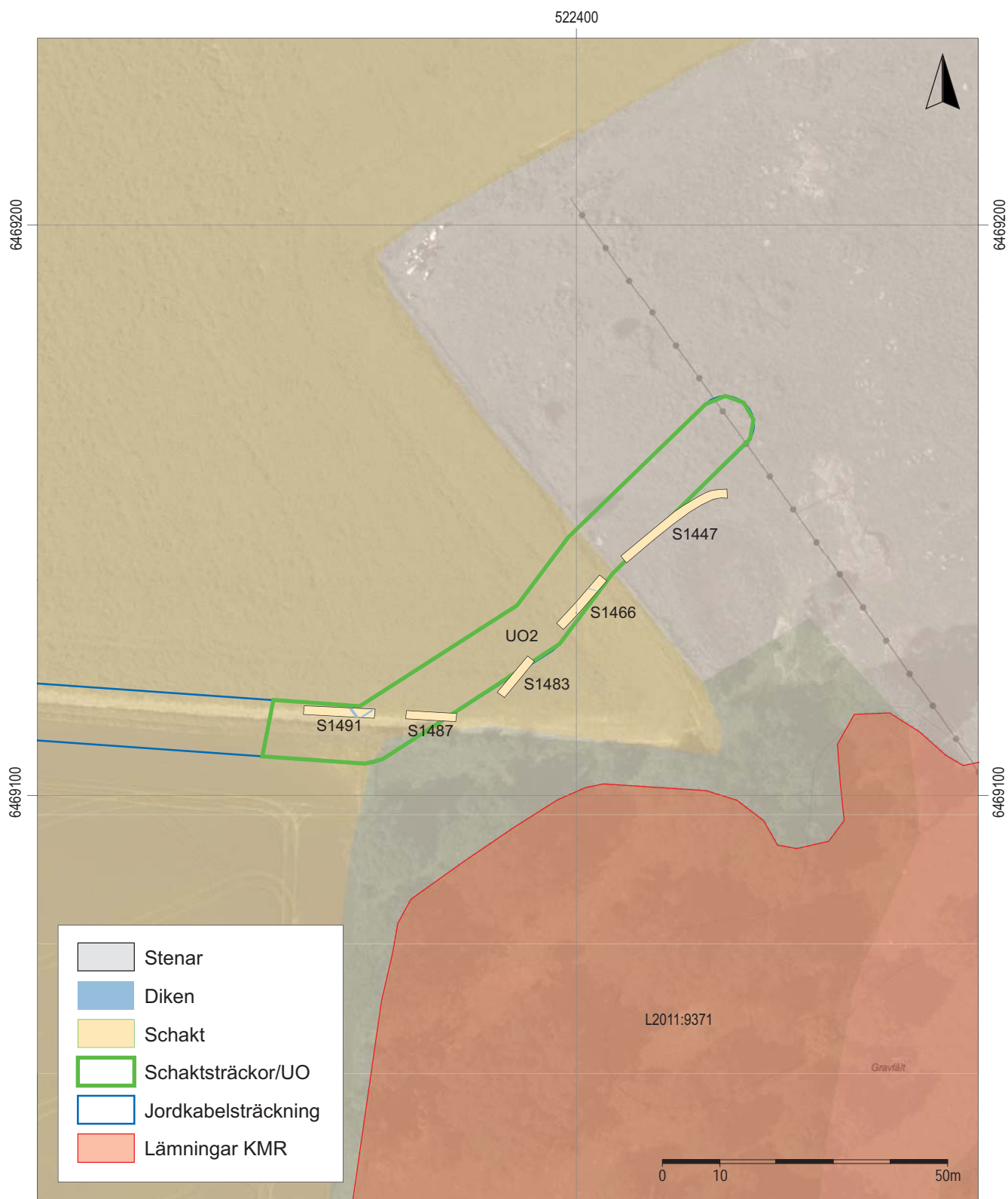

Figur 4. UO1. Topografiska webbkartan med ortofoto. Skala 1:1 000.

UO 2 – Gravfältsområde

Gravfältet L2011:9371 (RAÄ-nr Sjögestad 13:1) består enligt uppgift i KMR av etthundrasjuttio lämningar bestående av högar, stensättningar, domarringar samt ett par treuddar. På en separat liten höjd ett femtiotal meter åt nordost ligger ytterligare en hög samt ett

par stensättningar, L2011:8692, L2011:9491 och L2011:8693 (RAÄ-nr Sjögestad 12:3, 12:1 respektive 12:2). Ledningsdragningen utgår från ett befintlig kopplingskåp beläget på norra sidan om gravfältet och löper sedan västerut.

Figur 5. UO2. Topografiska webbkartan med ortofoto. Skala 1:1 000.

Figur 6. Vy över gravfältet L2011:9371. Foto mot SÖ, Roger Lundgren, ÖM.

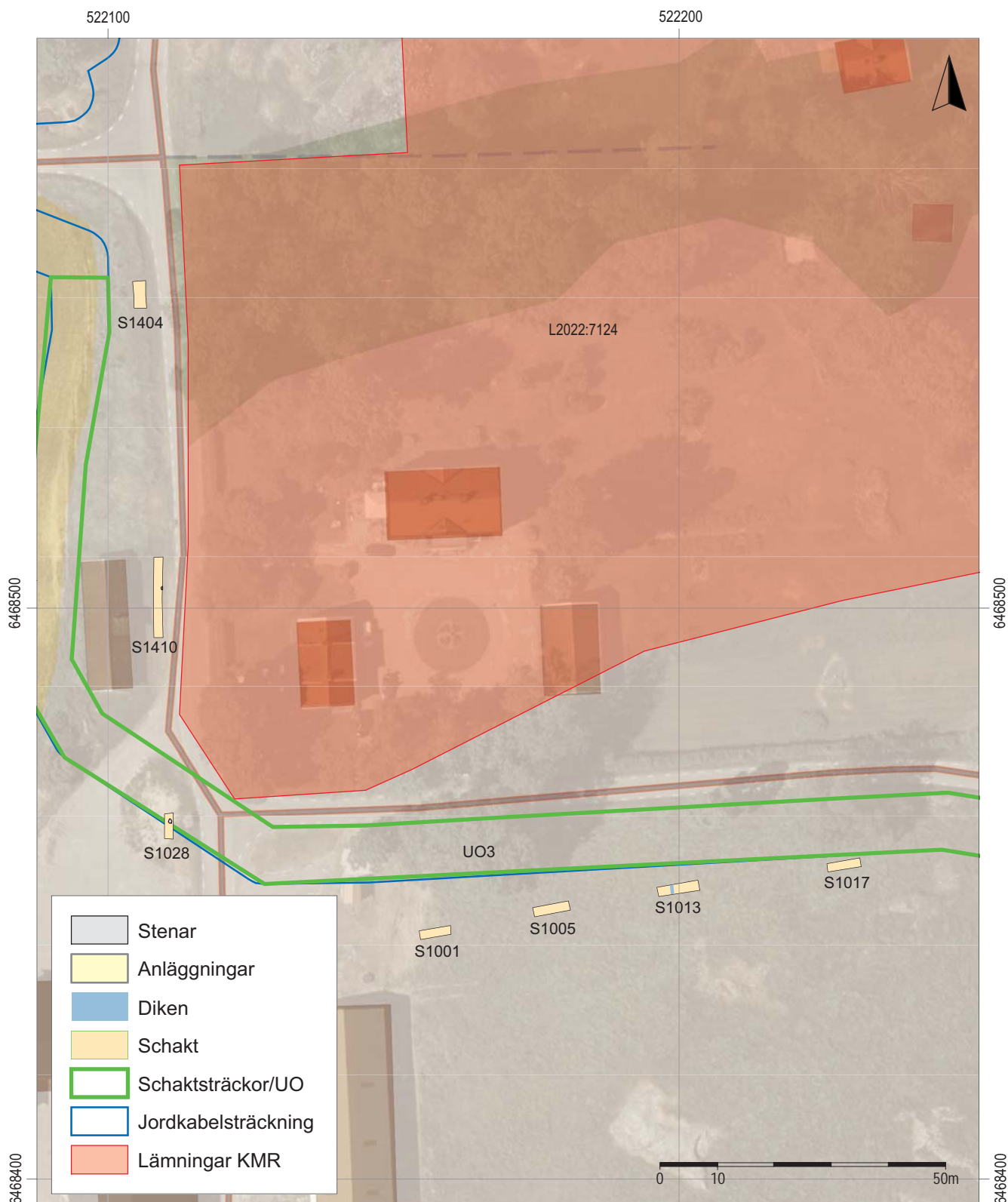

Figur 7. Schaktning vid UO2. Foto mot V, Roger Lundgren, ÖM.

UO 3 – Stora Tollstad bytomt

Undersökningsområdet utgår från den registrerade utbredningen för Stora Tollstads bytomt, L2022:7124. Lämningens registrerade utbredning baserar sig på historiskt kartmaterial från 1783. Ledningssträckningen löper på andra sidan vägen längs lämningens västra och södra sida.

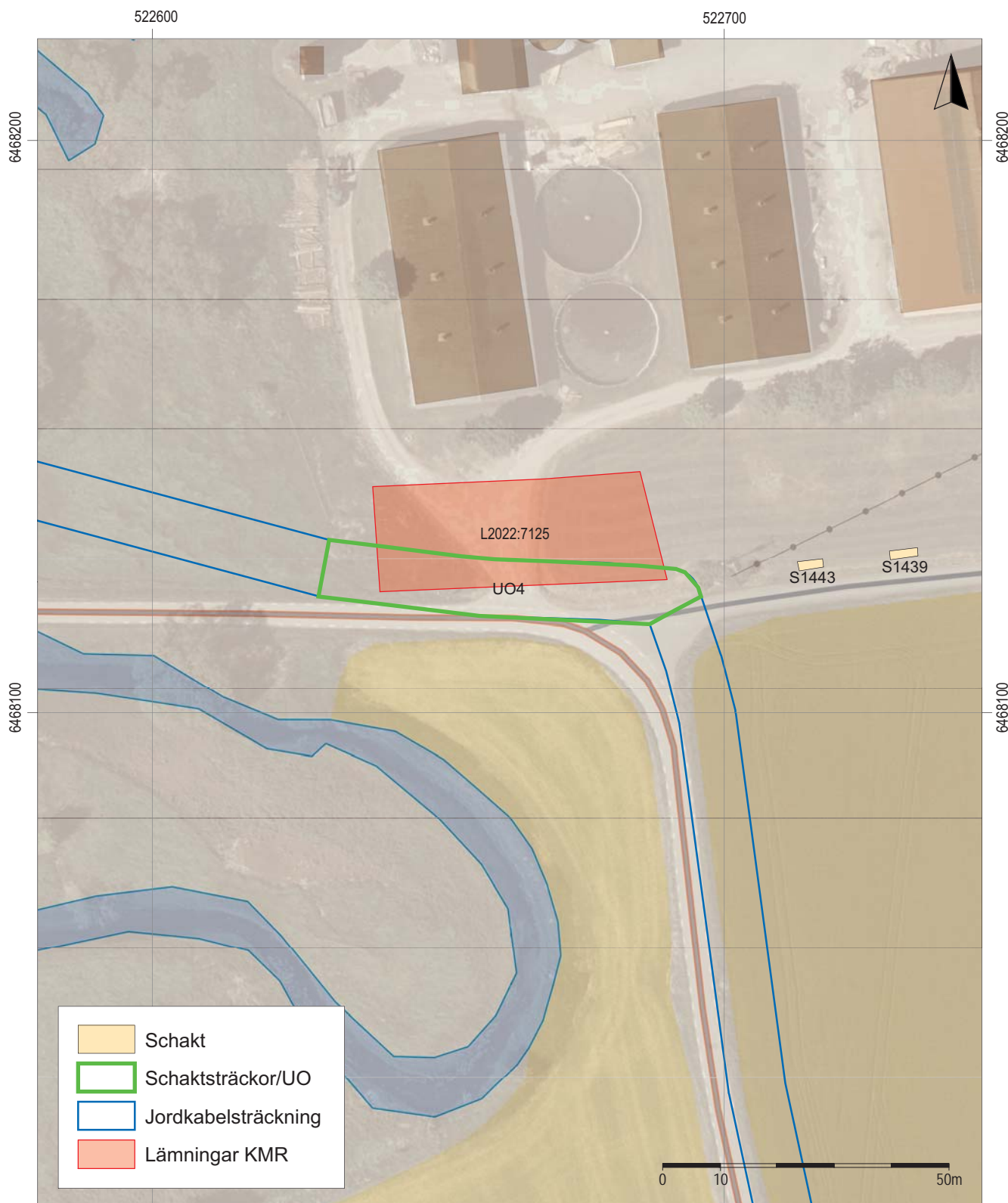

Figur 8. UO3. Topografiska webbkartan med ortofoto. Skala 1:1 000.

UO 4 – Hackstad gårdstomt

Lämning L2022:7125 baseras på en karta från 1780 där en utjord i form av en byggningstomt finns angiven på platsen. Kabeldragningen vid Hackstad gård (UO4) kom huvudsakligen att nyttja befintliga rör och schaktningsarbetet omfattade enligt uppgift från exploitören endast äldre schakt vid ett kabelskåp. En missläsning på

kartan om att elkabeln skulle fortsätta österut gjorde dock att några sökschakt grävdes strax öster om det avsedda undersökningområdet. Även om schakten inte är belägna i kabelsträckningen kan de tjäna som referensschakt då schaktningsarbetet vid elskåpet hade kommit att utföras utan någon antikvarisk medverkan.

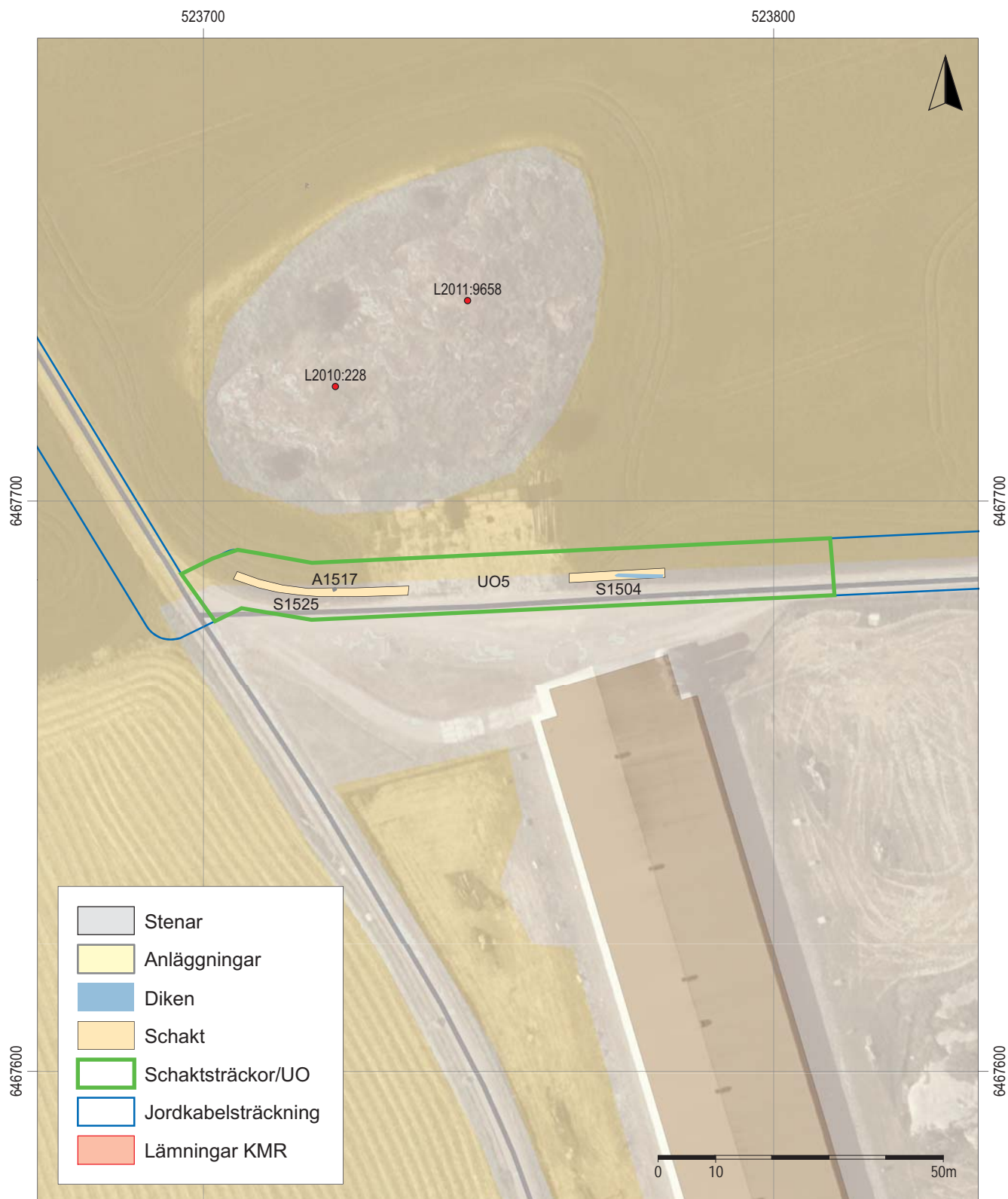

Figur 9. UO4. Topografiska webbkartan med ortofoto. Skala 1:1 000.

UO 5 – Stensättningar vid Frackstad

Undersökningsområdet utgår från två runda stensättningar, L2010:228 (RAÄ-nr Sjögestad 25:1) samt L2011:9658 (RAÄ-nr Sjögestad 25:2). Stensättningarna är belägna uppe på ett impediment där ledningsdragningen löper längs dess södra sida.

Figur 10. UO5. Topografiska webbkartan med ortofoto. Skala 1:1 000.

Syfte, metod och dokumentation

Syftet med undersökningen var i första hand att övervaka arbetet och tillse att fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. Om så ej var möjligt skulle framkomna lämningar undersökas och dokumenteras medelst ett vetenskapligt arbetssätt samt, om det var möjligt, dateras. För att underlätta exploatörens planering kom schaktningsövervakningen att genomföras som sökschaktsgrävning i förväg varvid provschakt grävdes på valda platser längs den planerade kabelsträckningen. Detta för att på så sätt försöka konstatera eller få indikation på eventuell närvaro av fornlämning dold under mark. Markytan banades skiktvis av med maskin ner till förmodad anläggningsnivå. De upptagna schakten dokumenterades genom digital positionsbestämning med RTK-GPS samt gavs en kortfattad beskrivning. Potentiella anläggningar positionsbestämdes och grävdes sedan igenom för hand. Konstaterade anläggningar dokumenterades enligt vedertagen arkeologisk praxis.

Inför fältarbetet samt under rapportarbetet har lämpliga digitala arkiv och resurser konsulterats, då främst Kulturmiljöregistret KMR och Lantmäteriets ArkivSök.

Dokumentationsmaterial i form av databasfiler och digitalfoton förvaras på Östergötlands museum. Inga föremål tillvaratogs vid undersökningen.

Figur 11. Schaktning vid UO5. Foto mot V, Roger Lundgren, ÖM.

Resultat

I samband med schaktningsövervakningen i Sjögestad grävdes tjugotvå sökschakt vilka hade en sammanräknad längd på etthundrafem meter. I schakten framkom inte mycket av arkeologiskt intresse. Framför en ekonomibyggnad på västra sidan om Stora Tollstad påträffades ett lager med träflis/spån, kol samt möjligen rester av grenar (se S1410). I anslutning till lagret påträffades en enstaka bit yngre rödgods, vilken som äldst kan dateras till femton- till sextonhundratalet. Lagret i sig självt torde dock vara betydligt yngre och härrör sannolikt från det tidiga nittonhundratalet eller möjligen århundradet före.

Direkta tecken på förhistorisk aktivitet kunde endast observeras i ett av schakten (S1483) vid gravfältet L2011:9371 (RAÄ-nr Sjögestad 13:1), där sparsam förekomst av skärvsten kunde konstateras.

Rasering av befintlig luftledning

Den aktuella ledningsdragningen medför också att delar av det befintliga luftledningsnätet kan demonteras. Vad gäller rasering av stolpar luftledningen företogs en diskussion med exploatörens representant och denne konstaterades vara väl förtrogen med problematiken kring rasering och bortforsling av stolpar på kulturhistoriskt känslig mark. Således kommer stolpar på och vid fornlämning att sågas av i höjd med marknivån. Bortforslingen planeras att utföras vintertid, under

förutsättning att marken fryser till den grad så att den kan bära arbetsredskapen utan risk för markskador. Som alternativ kan stolparna komma att släpas ut från skyddsvärd mark. Exploatören bedöms ha fullgod kompetens för att slutföra sin uppgift utan vidare antikvarisk närvaro.

Referenser

ArkivSök = Historiska kartor hos Lantmäteriet. Digital resurs via <https://arkivsoek.lantmateriet.se>

KMR = Kulturmiljöregistret, FornSök. Digital resurs via <https://app.raa.se/open/fornsok/>

SDHK = Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev. Digital resurs via <https://riksarkivet.se/SDHK>

Lantmäteristyrelsens arkiv via ArkivSök

Storskifteskarta 1772, D93-11:1, Sjögestad nr 1-9, Sjögestads socken, Adam & Fredrik Wadman.

Storskifte på inägor 1783, D93-14:2, Tollstad stora nr 1-6, Sjögestads sn, Fredrik Wadman.

Storskifte 1780, D93-7:2, Hackstad nr 1-3, Sjögestads sn, Johan Gustaf Leffleer.

Bilaga 1. Schakttabell

Id	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Schaktinnehåll
S1001	5,50	1,50	0,60	Hagmark. Brun humös lerig matjord
S1005	6,40	1,50	0,55	Hagmark. Brun humös lerig matjord
S1013	7,30	1,50	0,55	Hagmark. Brun humös lerig matjord
S1017	5,90	1,50	0,55	Hagmark. Brun humös lerig matjord
S1028	4,50	1,50	0,40–0,70	Tomtmark. Raseringslager m sten, tegel, spik o i botten riligt m planglas. Blandat sand, lera o grus m ställvis kol/sotfläckar o multnat trä. Enstaka sten, kan ev utgöra rest av syll. Mkt omrört.
S1032	4,20	1,50	0,60	Recenta fyllnadsmassor best. av grus, gul/gråflammig lera m stenkross o gult håltegel samt murket trä
S1036	3,30	1,50	0,70	0,30 m lager m gråbrun, ngt grusig 'fattig' matjord
S1040	2,50	1,20	0,75	Överst 0,15 m tjockt lager förna, sedan 0,30 m tjockt lager m gulbrun grusig sand (vägfyll/bärlager), sedan 0,30–0,35 m gråbrun sandig silt m ngt tegel, enst glas o större sten (Ø 0,40 m), sedan äldre odlings(?)lager
S1044	4,40	1,50	0,80	Påförda massor med blandad bråte
S1057	6,20	1,50	0,55	Mörkt gråbrun humös silt
S1404	4,80	2,00	0,80	Påförda massor
S1410	14,10	1,50	0,90-1,10	Tomtmark. Gruslager ovanpå spånflislager varunder brun sand tar vid
S1422	6,60	2,60	0,20–0,30	Ploglager av sandig silt
S1439	4,90	1,50	0,40	Brun lerig silt
S1443	4,37	1,50	0,40	Brun lerig silt
S1447	22,00	1,56	0,35	Brungul siltig lera, ngn sten Ø 0,15
S1466	11,40	1,50	0,35	Brungrå siltig lera
S1483	8,30	1,50	0,35	Brungrå siltig lera
S1487	8,80	1,50	0,35	Brungrå siltig lera
S1491	12,40	1,50	0,35	Brungrå siltig lera
S1504	16,80	1,50	0,30–0,45	Gråbrun lera
S1525	30,90	1,50	0,20–0,45	Brun siltig lera

	Undergrund	Övrigt	Koordinater (N, E)
	Ljus brunbeige lera vid 0,55 m djup	Enstaka tegelkross o sten Ø 0,10 m. Inget av arkeologiskt intresse.	6468443, 522157
	Ljus brunbeige lera vid 0,50 m djup	Inget av arkeologiskt intresse.	6468447, 522178
	Ljus brunbeige lera vid 0,50 m djup	Täckdike. Inget av arkeologiskt intresse.	6468451, 522200
	Ljus brunbeige lera vid 0,50 m djup	Enstaka större sten Ø 0,70 m. Inget av arkeologiskt intresse.	6468455, 522229
	Ej grävd till orörd markhorisont	Inget av arkeologiskt intresse.	6468462, 522111
	Ej grävd till orörd markhorisont	Inget av arkeologiskt intresse.	6469621, 521916
	Gulbeige smulig lera vid 0,30 m djup	I schaktets längdriktning löper ett kabelschakt (0,80 m brett) med fylln som S1032. Inget av arkeologiskt intresse.	6469623, 521936
	Ej grävd till orörd markhorisont	I vägkant. Trol relaterat till äldre sträckning av landsväg. Inget av arkeologiskt intresse.	6469600, 521994
	Ej grävd till orörd markhorisont	Enligt en lokalbo härrör massorna från bygget av Lunnevad folkhögskola . Massorna ska vara ditförda som utfyllnad efter en silo/cistern enligt samma sagesman. Inget av arkeologiskt intresse.	6469513, 522039
	Brunröd ngt grusig sand vid ca 0,45 m djup.	Enst mörkare färgningar av rötter. Inget av arkeologiskt intresse.	6469528, 522024
	Ej grävd till orörd markhorisont	Inget av arkeologiskt intresse.	6468555, 522106
	Sluttande berggrund från N, resten brungul silt	Inget av arkeologiskt intresse.	6468502, 522109
	Ej grävd till orörd markhorisont	Recent tegelkulvert/dike. Inget av arkeologiskt intresse.	6468131, 522749
	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse.	6468128, 522731
	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse.	6468126, 522715
	Gulgrå lera	Hagmark. Inget av arkeologiskt intresse.	6469148, 522417
	Gulgrå silt	Åker. Inget av arkeologiskt intresse.	6469134, 522401
	Gulgrå silt	Åker. Någon enstaka skärvsten, annars inget av arkeologiskt intresse.	6469121, 522389
	Gulgrå silt	Åker. Inget av arkeologiskt intresse.	6469114, 522375
	Gulgrå silt	Åker. Inget av arkeologiskt intresse.	6469115, 522358
	Gulbrun lera	Dike i Ö del. Inget av arkeologiskt intresse.	6467687, 523773
	Gulbrun lerig silt	Plogspår i Ö del. Inget av arkeologiskt intresse.	6467685, 523721

Östergötlands museum utförde under vintern 2022–23 en arkeologisk undersökning i form schaktningsövervakning i Sjögestads socken utanför Linköping.

Framför en ekonomibyggnad tillhörande Stora Tollstad gård (L2022:7124) påträffades ett lager med träflis/spån, kol och grenar. Lagret bedömdes häröra från någon gång mellan artonhundratalets början till nittonhundratalets mitt.

ISSN 1403-9273
Rapport 2023:24